

Dr Eliza Maniewska

Uniwersytet Warszawski

ORCID: 0000-0002-8101-7351

e-mail: e.maniewska@wpia.uw.edu.pl

Reprezentacja spółki kapitałowej przy zawieraniu umów o zatrudnienie z członkiem zarządu

Representation of a capital company in concluding employment contracts with a management board member

Streszczenie

Autorka referuje orzecznictwo Sądu Najwyższego dotyczące zasad reprezentacji spółki kapitałowej przy zawieraniu z członkiem zarządu umowy o pracę lub innej umowy, w ramach której ma być przez członka zarządu świadczona na rzecz spółki praca (umowy cywilnoprawnej) oraz konsekwencji prawnych naruszenia tych zasad.

Słowa kluczowe

spółka kapitałowa, członek zarządu spółki kapitałowej, kontrakt menedżerski, reprezentacja spółki kapitałowej

JEL: K31

Abstract

The author presents the jurisprudence of the Supreme Court regarding the principles of representation of a capital company when concluding an employment contract including other contract with a management board member, under which a work is to be provided by a management board member (civil law contract), and the legal consequences of violating these principles.

Keywords

capital company, member of the management board of a capital company, management contract, representation of a capital company

Przypomnijmy, że zarówno w orzecznictwie sądowym, jak i w doktrynie prawa pracy powszechnie przyjmuje się, że członek zarządu spółki kapitałowej może być zatrudniony na podstawie umowy o pracę albo wykonywać swoje czynności na podstawie stosunków o charakterze cywilnoprawnym (może też realizować swoje obowiązki względem spółki w ogóle bez jakiegokolwiek dodatkowej umowy).

Ważność umowy, jeśli została ona zawarta między członkiem zarządu a spółką, oraz ocena, czy jest to umowa o pracę, a nie inna umowa, np. umowa prawa cywilnego, zależą z kolei od rozważenia okoliczności konkretnej sprawy w zakresie nie tylko właściwej reprezentacji spółki, ale także celów, do których zmierzały strony zawieranej umowy, zgodnego zamiaru stron co do wszystkich istotnych elementów konstrukcyjnych umowy oraz zachowania elementów konstrukcyjnych właściwych dla stosunku pracy, określonych w art. 22 § 1 k.p., w szczególności cechy szeroko rozumianego podporządkowania pracownika w procesie świadczenia pracy (por. wyrok SN z 15 lipca 1998 r., II UKN 131/98, OSNAPiUS 1999/14/465; Gersdorf, 1999, s. 1; Duraj, 2000a, s. 9; 2000b, s. 16).

W odniesieniu do umów cywilnych orzecznictwo sądowe zgodnie przyjmuje, że umowa taka zawarta z naruszeniem zasad reprezentacji określonych w art. 210 § 1 k.s.h. lub art. 379 § 1 k.s.h. jest czynnością prawną bezwzględnie nieważną z mocy art. 58 § 1 k.c. (por. m.in. wyrok SN z 3 października 2019 r., I CSK 122/16, LEX nr 2746905 i powołane tam orzecznictwo). Podobnie w sytuacji zawierania umów o pracę między spółką handlową i człon-

kiem jej zarządu w dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego jest prezentowany niemal jednolity pogląd, zgodnie z którym niezachowanie wymaganych przez ustawę (kodeks handlowy lub kodeks spółek handlowych) reguł reprezentacji spółki powoduje bezwzględną nieważność czynności prawnej (art. 58 § 1 k.c.), jednakże jednocześnie Sąd Najwyższy stoi na stanowisku, że nieważność umowy o pracę z członkiem zarządu spółki handlowej, spowodowana jej zawarciem z naruszeniem zasad reprezentacji spółki, nie wyklucza (późniejszego) nawiązania między spółką i członkiem jej zarządu stosunku pracy *per facta concludentia* (w szczególności wskutek dopuszczenia pracownika do pracy przez pracodawcę, „przyjmowania” pracy przez pracodawcę i realizowania takiego stosunku prawnego, który odpowiada cechom stosunku pracy określonym w art. 22 k.p.) na warunkach określonych w nieważnej umowie o pracę albo o treści innej niż wskazana w tej umowie (por. m.in. wyroki SN z 5 listopada 2003 r., I PK 633/02, OSNP 2004/20/346; z 7 kwietnia 2009 r., I PK 215/08, OSNP 2010/23-24/283 i z 8 czerwca 2010 r., I PK 16/10, LEX nr 607243).

W wyroku z 2 lipca 2015 r., III PK 142/14 (OSNP 2017/5/53), Sąd Najwyższy wyraził jednak nieco inne zapatrywanie w kwestii następstw prawnych wynikających z wadliwej (dokonanej z obrazą art. 379 § 1 k.s.h.) reprezentacji spółki prawa handlowego, w myśl którego do umowy o pracę z członkiem zarządu spółki akcyjnej zawartej z naruszeniem art. 379 § 1 k.s.h. mają zastosowanie (na zasadzie analogii) przepisy art. 103 § 1 i 2 k.c., co

oznacza, że taka umowa nie jest czynnością prawną bezwzględnie nieważną, lecz czynnością względnie nieważną, „niezupełną” (*negotium claudicans*), która może być następnie konwalidowana. Ważność takiej umowy — stosownie do art. 103 § 1 k.c. — będzie więc zależeć od jej potwierdzenia przez osobę, w imieniu której umowa została zawarta, a więc przez spółkę akcyjną. Do czasu potwierdzenia tak zawartej umowy przez spółkę akcyjną, reprezentowaną zgodnie z art. 379 § 1 k.s.h., umowa o pracę między spółką (w imieniu której działał nieumocowany członek rady nadzorczej) a członkiem jej zarządu jest bezskuteczna. W okresie takiego „zawieszenia” nie można co prawda wykluczyć nawiązania między stronami umowy o pracę przez dopuszczenie pracownika (członka zarządu) do wykonywania pracy. Jeśli jednak nie nastąpi potwierdzenie umowy zawartej wadliwie z naruszeniem zasad reprezentacji spółki akcyjnej, to taka umowa jest nieważna od samego początku (*ex tunc*), w związku z czym nie wywoła żadnych skutków prawnych. Z kolei, potwierdzenie (konwalidacja) takiej umowy będzie oznaczać, że czynność prawna dokonana między stronami jest skuteczna z datą wsteczną (od dnia zawarcia umowy z naruszeniem zasad reprezentacji spółki). W okresie „wyczekiwania” umowa wywołuje jedynie skutek prawny w postaci związania stron, co oznacza, że żadna z nich nie może uwolnić się od zawartej umowy, z powołaniem się na jej nieważność bezwzględną. I w tym przypadku Sąd Najwyższy uznał wszakże, iż do czasu potwierdzenia tak zawartej umowy przez spółkę reprezentowaną zgodnie z art. 379 § 1 k.s.h. może zostać nawiązana umowa o pracę przez dopuszczenie do jej wykonywania, o treści wynikającej z tego dopuszczenia.

W jednej z ostatnich wypowiedzi z tytułowego zakresu — w wyroku z 6 października 2020 r., I PK 40/19 (niepubl.), Sąd Najwyższy rozważając skutki zawarcia umowy z członkiem zarządu spółki akcyjnej przez przewodniczą-

cego rady nadzorczej podzielił to bardziej liberalne stanowisko judykatury.

Sąd Najwyższy stwierdził, że umowa o zarządzanie, zawarta przez członka zarządu spółki i ówczesnego wiceprzewodniczącego rady nadzorczej, a nie przez radę nadzorczą spółki działającą *in corpore* lub pełnomocnika powołanego uchwałą walnego zgromadzenia, jest dotknięta nieważnością, a przynajmniej można ją określić jako bezskuteczną. Do zawarcia tej umowy dochodzi bowiem z naruszeniem zasad prawidłowej reprezentacji spółki akcyjnej (zgodnie z art. 379 § 1 k.s.h.), czego nie zmienia wyrażone przez radę nadzorczą upoważnienie jej wiceprzewodniczącego do uzgodnienia warunków tej umowy i jej zawarcia w imieniu skarżącej. To rada nadzorcza powinna kolegiąlnie wyrazić wolę zawarcia umowy jeszcze przed jej podpisaniem i nie jest władna przenieść przysługującego jej uprawnienia do reprezentacji spółki na konkretnego członka rady. Upoważnienie członka rady może zaś dotyczyć co najwyżej „technicznoprawnego” podpisania w imieniu rady nadzorczej umowy o treści ustalonej przez radę *in gremio* i odpowiadającej warunkom dokonania czynności określonym w uchwale (por. także wyroki SN: z 4 listopada 2008 r., I PK 82/08, OSNP 2010/9-10/107 oraz z 22 marca 2012 r., V CSK 84/11, LEX nr 1214611).

Według Sądu Najwyższego w składzie wydającym wyrok z 6 października 2020 r., I PK 40/19, powyższa konkluzja nie oznacza jednak, że w okresie po zawarciu spornej umowy nie mogło dojść do skutecznego nawiązania między stronami stosunku prawnego *per facta concludentia*. Dotyczy to w równym stopniu umowy spełniającej warunki stosunku pracy, jak i nienazwanej umowy cywilnej, do której z mocy art. 750 k.c. stosuje się przepisy o zleceniu (por. wyroki SN z 13 listopada 2013 r., I PK 94/13, LEX nr 1448692 i z 17 lutego 2015 r., I UK 221/14, OSNP 2016/10/130).

Bibliografia/References

- Duraj, T. (2000a). Dopuszczalność zawarcia umowy o pracę z jedynym wspólnikiem-członkiem jednoosobowego zarządu spółki z o.o. — część I. *Praca i Zabezpieczenie Społeczne*, (11).
- Duraj, T. (2000b). Dopuszczalność zawarcia umowy o pracę z jedynym wspólnikiem-członkiem jednoosobowego zarządu spółki z o.o. — część II. *Praca i Zabezpieczenie Społeczne*, (12).
- Gersdorf, M. (1999). Związki prawa handlowego i prawa pracy w orzecznictwie Sądu Najwyższego. *Przegląd Prawa Handlowego*, (7).

Dr Eliza Maniewska, doktor nauk prawnych, absolwentka Wydziału Filozofii oraz Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Od 1998 r. zatrudniona w Sądzie Najwyższym, obecnie na stanowisku członka Biura Studiów i Analiz Sądu Najwyższego. W 2007 r. zdała egzamin sędziowski z wynikiem bardzo dobrym; wpisana na listę radców prawnych. Od 2018 r. adiunkt na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego w Katedrze Prawa Pracy i Polityki Społecznej. Autorka wielu publikacji z zakresu prawa pracy oraz prawa konstytucyjnego. Współautorka — wraz z SSN Kazimierzem Jaśkowskim (obecnie w stanie spoczynku) — Komentarza do Kodeksu pracy, który doczekał się już 12 wydań.

Dr Eliza Maniewska, Doctor of Law, graduate of the Faculty of Philosophy and the Faculty of Law and Administration at Warsaw University. Since 1998, she has been employed in the Supreme Court, currently as a member of the Supreme Court Research and Analyses Office. In 2007 she passed the judicial exam with a very good result; entered on the list of legal advisers. From 2018, a lecturer at the Faculty of Law and Administration of the University of Warsaw in the Department of Labour Law and Social Policy. Author of many publications in the field of labour law and constitutional law. Co-author — together with SSN Kazimierz Jaśkowski (currently retired) — Commentary on the Labour Code, which has 12 editions.